

Veiligheid van kinderen en jongeren binnen de vereniging

S.V. Excelsior organiseert al jaren activiteiten voor jongeren. Plezier van het kind staat centraal. De begeleiders, veelal vrijwilligers, zetten zich iedere keer weer in om leuke en uitdagende activiteiten te organiseren. Hierbij vinden we het belangrijk dat minderjarigen veilig zijn binnen onze vereniging. Dit betekent niet alleen dat we zorgen voor veilige (speel)toestellen, maar ook dat we ernaar streven dat kinderen en jongeren zich bij ons prettig en veilig voelen en met plezier onze organisatie bezoeken.

Daar hoort bij dat kinderen soms getroost moeten worden of dat begeleiders met jongeren stoeien. Met andere woorden: lichamelijk contact is in bepaalde gevallen wenselijk. Maar er zijn ook situaties voorstelbaar waarin grenzen worden overschreden en het contact overgaat in ongewenst gedrag of zelfs seksueel misbruik. Deze situaties willen wij voorkomen. Ongewenst gedrag en seksueel misbruik worden niet getolereerd. S.V. Excelsior is een plek waar kinderen en jongeren niet alleen voor de activiteiten komen, maar ook voor gezelligheid, aandacht en plezier. En dat moet zo blijven!

S.V. Excelsior wil een veilige omgeving waarborgen door aandacht te hebben voor een open en positieve atmosfeer en door duidelijke afspraken over *omgangsvormen* te maken. Dit is belangrijk omdat ongewenste omgangsvormen daardoor minder kans krijgen, sneller bespreekbaar zijn en kunnen worden aangepakt als ze toch de kop opsteken.

Een van die ongewenste omgangsvormen is seksueel misbruik. Wij willen kinderen hier zoveel mogelijk tegen beschermen. Daarom hebben wij een *gedragscode* voor medewerkers die met kinderen werken. In deze gedragscode is vastgelegd waar grenzen liggen in het contact tussen medewerkers en kinderen.

Maar wij willen onze ogen niet sluiten voor het feit dat seksueel misbruik overal voorkomt waar mensen samenkomen. Ondanks preventieve maatregelen kan het ook binnen onze vereniging plaatsvinden. Daarom heeft het bestuur *een vertrouwenspersoon* aangesteld waarmee u/jij contact kunt opnemen bij constatering of vermoeden van een ongewenste situatie.

In deze brochure lees je er meer over. Ook kun je zien welke taken jij als begeleider hebt bij het creëren van een veilig klimaat en het voorkomen, signaleren en melden van ongewenste omgangsvormen en seksueel misbruik.

1

Wat is seksueel grensoverschrijdend gedrag

Definitie

Wij richten ons op de preventie van seksueel misbruik binnen onze organisatie. Een breder begrip is seksueel grensoverschrijdend gedrag. Daaronder vallen ook gedragingen die leiden tot seksueel misbruik, of het scheppen van een klimaat waarin misbruik gedijt. We hebben een gedragscode ontwikkeld die elk seksueel grensoverschrijdend gedrag buiten de orde verklaart. In het tuchtrecht, de gedragscode en andere semi-juridische documenten gebruiken we deze term. De definitie van seksueel grensoverschrijdend gedrag luidt:

'Elke vorm van seksueel gedrag of seksuele toenadering, in verbale, non-verbale of fysieke zin, opzettelijk of onopzettelijk, die door de persoon die het ondergaat als ongewenst of gedwongen wordt ervaren; en/of plaatsvindt binnen een ongelijke machtsverhouding (volwassene-minderjarige, hulpverlener-cliënt, leerkracht-leerling, trainer-pupil, leiding-jeugdlid, e.d.); en/of andere handelingen of gedragingen van een soortgelijke aard als die strafbaar zijn in het Wetboek van Strafrecht.

Het eerste deel van de definitie maakt duidelijk dat de gevoelens van het slachtoffer bepalend zijn en niet de gedachten of bedoelingen van de pleger. Het slachtoffer bepaalt de grenzen van 'gewenst' en 'ongewenst', en die kunnen verschillen per persoon.

Het tweede deel van de definitie draait om het misbruik maken van een ongelijke machtspositie op grond van bijvoorbeeld leeftijd, sekse, positie, getal of fysieke kracht.

Tot slot: iedere vorm van seksuele toenadering tot jeugdigen beneden de 16 jaar is verboden (Wetboek van Strafrecht: artikel 244, 245, 247, 248a, 249). Daarnaast is het strafbaar om afbeeldingen te maken van seksuele gedragingen van iemand die nog geen 18 jaar is (Wetboek van Strafrecht: artikel 240b).

Als begeleider of trainer heb je een belangrijke functie. Je werkt met kinderen en jongeren die nog volop in ontwikkeling zijn. Je hebt samen een doel: [beschrijving activiteit van de organisatie]. Maar als begeleider van kinderen/jongeren heb je ook nog een andere taak. Je bent (mede) verantwoordelijk voor hun veiligheid en welzijn binnen de vereniging. Je wilt dat ze plezier beleven aan hun activiteiten, dat er een goede sfeer is en dat ze zich op hun gemak voelen. Ook ouders vinden dit belangrijk! Streef ernaar om een open en vertrouwelijke sfeer te creëren waarin iedereen respectvol met elkaar omgaat en waarin iedereen elkaar durft aan te spreken op gedrag. Als begeleider vervul je een belangrijke voorbeeldfunctie. Laat kinderen en jongeren zien welk gedrag gewenst is en spreek anderen aan wanneer zij een grens overschrijden.

Wees je als begeleider bewust van situaties die het plezier in de activiteit en de veiligheid ernstig kunnen bedreigen. Ongewenste omgangsvormen en seksueel misbruik vormen zo'n bedreiging. Ze komen voor op alle plekken waar mensen samenkomen. Het kan dus ook binnen onze vereniging voorkomen. Het is belangrijk dat je als begeleider de grenzen van kinderen/jongeren respecteert en hen ondersteunt bij het stellen van grenzen naar anderen. En dat je alert bent op signalen die zouden kunnen wijzen op ongewenste omgangsvormen of seksueel misbruik. Neem je verantwoordelijkheid als je iets signaleert!

Natuurlijk laten de omgang tussen mensen en het lichamelijk contact tussen begeleider en kinderen/jongeren zich niet tot in detail regelen. Lichamelijk contact kan functioneel zijn, en een aai over de bol kan motiverend en prettig zijn. Op aanrakingen en het geven van complimentjes mag geen taboe bestaan. Het gaat erom de grens naar misbruik niet te overschrijden. Om daarover helderheid te scheppen, hebben we omgangsregels en een gedragscode opgesteld.

Van iedereen die onze vereniging bezoekt, verwachten wij dat hij/zij zich aan de omgangsregels houdt die hieronder zijn opgeschreven. Wie dat doet, is welkom. Wij vinden afspraken over de manier van omgaan met elkaar belangrijk, omdat iedereen zich prettig en veilig moet kunnen voelen. Dit kan alleen als je elkaar in waarde laat en met respect behandelt. Dit betekent dat wij in onze vereniging alle vormen van ongelijkwaardige behandeling, zoals pesten, machtsmisbruik of (het aanzetten tot) discriminerende/seksistische/seksueel intimiderende gedragingen of opmerkingen, ontoelaatbaar vinden.

Niet alle zaken die anderen kunnen kwetsen, kunnen we in regels verwoorden. Dan zouden het er veel te veel worden. Dit wil natuurlijk niet zeggen dat zaken die niet genoemd worden maar wel grensoverschrijdend zijn, wél toelaatbaar zijn.

- 1 Ik accepteer en respecteer de ander zoals hij is en discrimineer niet. Iedereen telt mee binnen de vereniging.
- 2 Ik houd rekening met de grenzen die de ander aangeeft.
- 3 Ik val de ander niet lastig.
- 4 Ik berokken de ander geen schade.
- 5 Ik maak op geen enkele wijze misbruik van mijn machtspositie.
- 6 Ik scheld niet en maak geen gemene grappen of opmerkingen over anderen.
- 7 Ik negeer de ander niet.
- 8 Ik doe niet mee aan pesten, uitlachen of roddelen.
- 9 Ik vecht niet, ik gebruik geen geweld, ik bedreig de ander niet, ik neem geen wapens mee.
- 10 Ik kom niet ongewenst te dichtbij en raak de ander niet tegen zijn of haar wil aan.
- 11 Ik geef de ander geen ongewenste seksueel getinte aandacht.
- 12 Ik stel geen ongepaste vragen en maak geen ongewenste opmerkingen over iemands persoonlijk leven of uiterlijk.
- 13 Als iemand mij hindert of lastigvalt, dan vraag ik hem/haar hiermee te stoppen. Als dat niet helpt vraag ik een ander om hulp.
- 14 Ik help anderen om zich ook aan deze afspraken te houden en spreek degene die zich daar niet aan houdt op aan. Zo nodig meld ik dat laatste bij het bestuur.

De gedragscode geldt voor iedereen binnen de organisatie die met kinderen werkt. Wij vragen hen de gedragscode te ondertekenen. Hiermee verklaren zij de gedragscode te kennen en niet tegen de gedragscode in te zullen handelen.

De gedragscode is gemaakt om de risico's op ongewenst gedrag in de relatie tussen kinderen/jongeren en hun begeleider/trainer te verkleinen. De code bevat voorschriften voor het handelen van de laatsten. De richtlijnen in de gedragscode fungeren ook als toetssteen voor het gedrag van begeleiders en kinderen in concrete situaties en nodigen uit tot nadenken en discussiëren over het eigen handelen en dat van anderen in de vereniging.

De gedragscode luidt als volgt:

- 1 De begeleider moet zorgen voor een omgeving en een sfeer waarbinnen de pupil zich veilig en gerespecteerd voelt.
- 2 De begeleider onthoudt zich ervan de pupil te bejegenen op een wijze die de pupil in zijn waardigheid aantast.
- 3 De begeleider dringt niet verder door in het privéleven van de pupil dan functioneel noodzakelijk is. De begeleider ontvangt de pupil niet bij hem of haar thuis.
- 4 De begeleider onthoudt zich van elke vorm van seksuele benadering en misbruik ten opzichte van de pupil. Alle seksuele handelingen, contacten en relaties tussen begeleider en pupil tot 16 jaar zijn onder geen beding geoorloofd en worden beschouwd als seksueel misbruik.
- 5 De begeleider mag de pupil niet op zodanige wijze aanraken, dat deze aanraking naar redelijke verwachting als seksueel of erotisch van aard ervaren zal worden.
- 6 De begeleider zal tijdens trainingdagen, kampen, reizen, uitjes en dergelijke zeer terughoudend en met respect omgaan met pupillen en de ruimtes waarin zij zich bevinden, zoals de kleedkamer of hotelkamer.
- 7 De begeleider heeft de plicht de pupil naar vermogen te beschermen tegen vormen van ongelijkwaardige behandeling en seksueel misbruik en zal er actief op toezien dat de gedragscode door iedereen die bij de pupil is betrokken, wordt nageleefd.

- 8 Indien de begeleider gedrag signaleert dat niet in overeenstemming is met deze gedragscode en bij vermoedens van seksueel misbruik, is hij *verplicht* hiervan *melding te maken* bij de daarvoor door het bestuur aangewezen personen.
- 9 De begeleider krijgt of geeft geen (im)materiële vergoedingen die niet in de rede zijn.
- 10 In die gevallen waar de gedragscode niet (direct) voorziet, of bij twijfel over de toelaatbaarheid van bepaalde gedragingen ligt het binnen de verantwoordelijkheid van de begeleider in de geest van de gedragscode te handelen en zo nodig daarover in contact te treden met een door het bestuur aangewezen persoon.

Je bent als trainer/coach of begeleider in een positie om seksuele intimidatie bespreekbaar te maken, te signaleren en te voorkomen. Je bewust zijn van de hierna genoemde risicofactoren is daarbij de eerste en belangrijkste stap.

Afhankelijkheid

Relaties met kinderen/jongeren zijn vaak hecht, zeker als een begeleider en kind/jongere grote (sportieve) ambities delen en (dus) veel tijd met elkaar doorbrengen. Als begeleider is het zaak je te realiseren dat er risico's kleven aan dergelijke afhankelijkheidsrelaties. Aan seksueel misbruik van kinderen/jongeren gaat nagenoeg altijd een extreme afhankelijkheidsrelatie vooraf. Bewaar als begeleider daarom altijd een professionele afstand. Als je een individueel kind/jongere intensief begeleidt, dan doe je er goed aan ook anderen (ouders, trainers) bij de activiteiten met je pupil te betrekken.

Machtsverschillen

Seksueel misbruik komt vooral voort uit machtsverschillen. Ook in onze vereniging bestaan er machtsverschillen. Die vloeien onder meer voort uit leeftijd (volwassene tegenover kind/jongere), positie (begeleider tegenover kind/jongere) of getal (groep tegenover kind). Daarom besteden we extra aandacht aan het maken van afspraken over hoe je binnen de vereniging met elkaar en kinderen/jongeren omgaat.

Kwetsbare kinderen

Bepaalde kinderen of jongeren zijn extra kwetsbaar zijn als het gaat om seksueel misbruik. Plegers kiezen vaak een slachtoffer uit dat niet al te sterk in de schoenen staat, of weinig steun van anderen heeft. Kinderen/jongeren die 'anders' zijn, bijvoorbeeld vanwege hun afkomst, seksuele geaardheid of handicap, vormen een kwetsbare groep. Maar ook kinderen/jongeren zonder extra kwetsbaarheid lopen meer risico slachtoffer te worden dan volwassenen. Door het leeftijdsverschil kan de pleger (onbewust) veel invloed uitoefenen. Kinderen weten bovendien meestal nog weinig over seksualiteit; ze herkennen seksueel gedrag niet snel als misbruik en weten niet hoe ze hun grenzen kunnen aangeven.

Ambitieuze kinderen

Sommige kinderen zijn ambitieus. Vooral in de sport zijn er kinderen die dolgraag hun talenten willen ontwikkelen. Dit kan de afhankelijkheid van degene die hen begeleidt/coacht nog sterker maken. Het stellen van eigen grenzen is dan nog lastiger, omdat er meer op het spel staat en dus meer te verliezen valt.

Voorbeelden van grensoverschrijdend gedrag

- Een begeleider vraagt geheimhouding aan kind buiten spelverband.
- Zonder overleg zondert een begeleider zich af met één of een paar kinderen.
- Zonder overleg slaapt een begeleider niet in de begeleiderstent/-kamer.
- Een begeleider heeft een intieme brief of kaart geschreven aan een kind.
- Een begeleider gaat in op avances van verliefde tiener.

6

Gevolgen seksueel misbruik

De schade die seksueel misbruik aanricht, is groot.

Gevolgen voor de slachtoffers

Slachtoffers kunnen alle plezier verliezen in de activiteit die ze bij onze vereniging hebben. Bij ernstig misbruik kunnen ze hun leven lang last houden van psychische en fysieke problemen. De gevolgen zijn vaak al op korte termijn voelbaar, maar komen soms pas jaren na het misbruik aan de oppervlakte.

Gevolgen voor begeleiders

Als begeleider kun je ernstige schade oplopen wanneer je betrokken raakt bij seksueel misbruik. Iemand die zich schuldig maakt aan seksueel misbruik ondervindt de jarenlange gevolgen van de beschuldiging en mogelijke rechtsvervolging. Ook in het geval waarbij er geen opzet in het spel is, zijn de gevolgen van een beschuldiging zeer ingrijpend.

Gevolgen voor de vereniging

Naast het slachtoffer en de beschuldigde ondervindt ook de vereniging gevolgen van seksueel misbruik. Het kan het plezier in activiteiten bederven en de (sportieve) prestaties doen verminderen. Ook kan het leden kosten.

Veel grenzen in het contact tussen medewerkers en pupillen in de vereniging zijn niet eenduidig. Het ene kind wil even op schoot zitten als het troost zoekt, het andere kind heeft behoefte aan een aai over de bol en weer een ander kind vindt het niet prettig om aangeraakt te worden. Dit betekent dat nooit eenduidige grenzen kunnen worden afgesproken die voor alle kinderen en in alle situaties gelden.

Voor veel kinderen is nabijheid en lichamelijk contact een voorwaarde om te groeien. Aanrakingen en het geven van complimentjes moeten in de vereniging dus geen taboe worden! Meelevende, bemoedigende of troostende aanrakingen door een begeleider als uitingen van emoties zijn geen probleem. Waar het om gaat is dat je steeds zorgvuldig bent: niet elk kind of elke jongeren stelt dergelijke aanrakingen op prijs.

- Het belang van het kind staat altijd voorop.
- Alles moet in het openbaar kunnen plaatsvinden.
- Er worden geen kinderen voorgetrokken.
- Alles gebeurt zo veel mogelijk met twee begeleiders.
- Voor een kind hoort een ander kind het beste maatje te zijn en voor een begeleider een andere begeleider.

Kinderen kunnen signalen laten zien als ze te maken hebben met ongewenst gedrag of seksueel misbruik. Als een kind wordt lastiggevallen, heeft dat vaak gevolgen voor zijn of haar enthousiasme en plezier. Gedragsveranderingen op dit gebied kunnen onschuldig zijn en gewoon een tijdelijk 'dipje' in de gemoedstoestand betreffen, maar net zo goed een signaal zijn dat er iets aan de hand is. Soms vertellen kinderen zelf dat er iets gebeurt dat ze niet prettig vinden. Andere kinderen geven weer signalen via lichamelijke klachten. Het is van belang dat je dergelijke signalen altijd serieus neemt.

Vragen, twijfels?

Blijf niet zitten met vragen of twijfels! Als je bijvoorbeeld naar aanleiding van het gedrag van een kind vragen hebt waarop je geen antwoord weet, neem dan contact op met de vertrouwenspersoon. Je krijgt dan informatie en advies over de mogelijkheden om tot een goede aanpak te komen.

Signalen of vermoedens van seksueel misbruik?

Heb je vermoedens dat een van de kinderen/jongeren die aan jouw zorg zijn toevertrouwd seksueel wordt misbruikt? Handel volgens het meldprotocol en meld je vermoeden zo spoedig mogelijk bij de vertrouwenspersoon. Die bekijkt in samenspraak met jou wat er mogelijk aan de hand kan zijn en welke stappen kunnen worden ondernomen: veiligstellen kind, gesprek, klacht indienen, informatief gesprek met de politie, etc.

Als begeleider kun je veel doen om seksueel misbruik te voorkomen. Ten eerste is het belangrijk dat je de 'risico's van het vak' kent en dat je je verantwoordelijkheden als begeleider serieus neemt.

Sta eens stil bij de relatie die je met kinderen/jongeren hebt: hoe je omgaat met fysiek contact en met privacy (kleedkamer), in welke mate je je mengt in het privéleven, enz. Vraag aan de kinderen/jongeren die jij begeleidt wat zij als intimiderend of ongewenst gedrag beschouwen. Vertel dat zij grenzen mogen hebben en informeer hen over ons beleid.

Peil ook eens bij collega's hoe zij hierover denken en spreek elkaar aan bij twijfels. Draag bij aan een open cultuur binnen onze vereniging, maak het onderwerp bespreekbaar en zet het eens op de agenda. Dit draagt ertoe bij dat iedereen eerder zal durven te praten over omgangsvormen, grensoverschrijdend gedrag en seksueel misbruik.